

SİNCAN SAĞLIK OCAĞI BÖLGESİNDE ÇEVRE SORUNLARI

Hazırlayan : Dr. Servet ÖZGÜR
Halk Sağlığı Uzmanı

GİRİŞ :

Günümüzün en çok konuşulan konularından biri çevre sorunlarıdır. Yalnız bu sorunların kırsal alana yansımalarından pek söz edilmemektedir. Bu yazıda yarı kentsel bir merkez ile bu merkezdeki sağlık ocağına bağlı 9 köydeki çevre sorunlarından öncelik sırasına göre söz edilecektir. Anılan bölgenin adı H. Ü. Tıp Fakültesi S.S.Y.B. arasındaki protokolda kurulu Etimesgut Sosyalleştirme Bölgesine bağlı Sincan Sağlık Ocağı Bölgesi'dir.

Sincan Ankara'ya 27 km. uzaklıkta, Ayaş yolu üzerinde bir belediyeliktir. Ankara'ya banliyö treni vardır. Köyleriyle birlikte 1976 yıl ortası nüfusu 21.542'dir. Veriler 1976 yılı sonuna kadarki ocak kayıtları ve ocakta yapılan araştırmalardan derlenmiştir.

SORUNLAR :

1. Bu bölgenin en önemli çevre sorunu «Ankara çayı» adıyla bilinen Ankara insan dışkısı toplama şebekesinin dere durumuna gelmiş en büyük kanalıdır. Üstü açıktır ve etrafında kurulu metopomplarla çevredeki sebze bahçelerinin su ve gübre gereksinimi bu kanaldan karşılanmaktadır. Bölgemizdeki kolera vakalarının bölgesel dağılımını vererek anlatılan eylemin ne ölçüde insan sağlığını tehdit ettiğini göstermeye çalıştık (Tablo I). Bu tablodan yalnızca 1974 15 Mayıs - 15 Ekim tarihleri arasında çay kenarında ishallilerde selektif tarama yapılmıştır.

Tablo 1. Sincan Sağlık Ocağı'nda 1976 Yılına Kadar Saptanan Kolera Vakalarının Lokalitelere Göre Dağılımı

LOKALİTE	YILLAR			TOPLAM
	1973	1974	1976	
Eryaman Bahçeler	7	2	2	11
Tuğla Ocakları	—	3	2	5
İstanyos Bahçeler	—	3	1	4
M. Çakmak Mahallesi	3	2	—	5
Tandoğan Mahallesi	1	1	—	2
Atatürk Mahallesi	—	1	1	2
TOPLAM	11	12	6	29

Vaka sayısının çok olduğu Eryaman Bahçeler, Tuğla Ocakları ve İstasyon Bahçeler yukarıda sözü edilen bahçelerin bulunduğu yerlerdir.

2. Hela ve kanalizasyon sorunu :

Sincan Sağlık Ocağı Bölgesi'nde 1976'da yapılan bir araştırmaya göre hela durumu Tablo 2'de verilmiştir. Buna göre köylerde evlerin yarıya yakını helasız ya da sağlıklı olmayan helaya sahiptir. Merkezde 1/4'ü aynı durumdadır. Merkezdeki durum 18.000 kişilik yoğun yerleşmiş bir nüfusu tehdit ettiği için çok tehlikelidir. Buna rağmen kanalizasyon olmaması ilgisizliği vurgulamaktadır.

Tablo 2. Sincan Merkez ve Köylerinde 1976 Yılında Helâ Durumu

Lokalite	Hela Durumu						Toplam
	Yok		Sağlıksız		Sağlıklı(*)		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Merkez	271	6,8	589	14,9	3104	78,3	3964
Köyler	47	8,3	185	32,7	334	59,0	566
Toplam	318	7,0	774	17,1	3438	75,9	4530

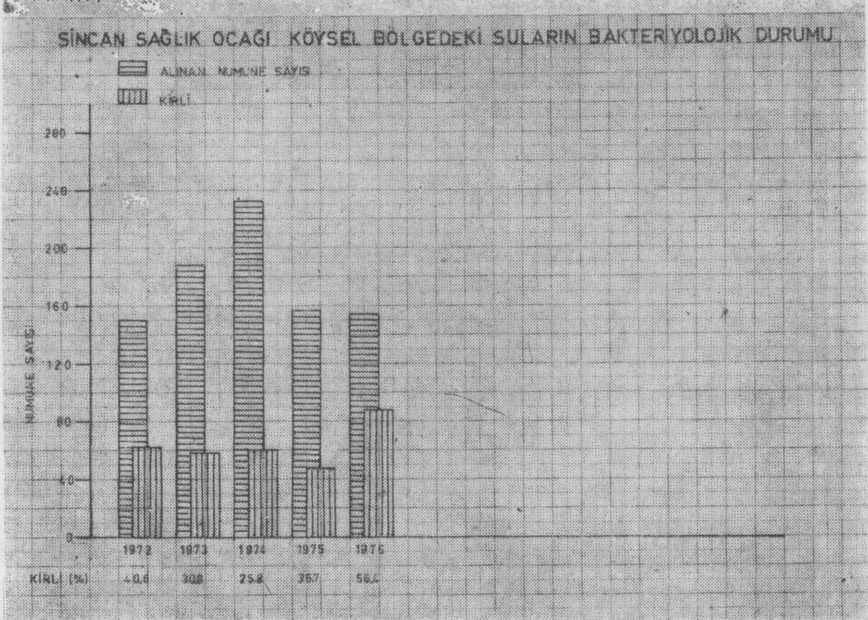
(*) (Aileye yetecek büyüklükte, üstü kapalı, toprak yüzeyini kirlenmeyen çukuru ve kapısı, penceresi muntazam ve sinek üretmeyecek şekilde düzenlenmiş kabini olan hela.)

3. İçme ve Kullanma Suyu Sorunu :

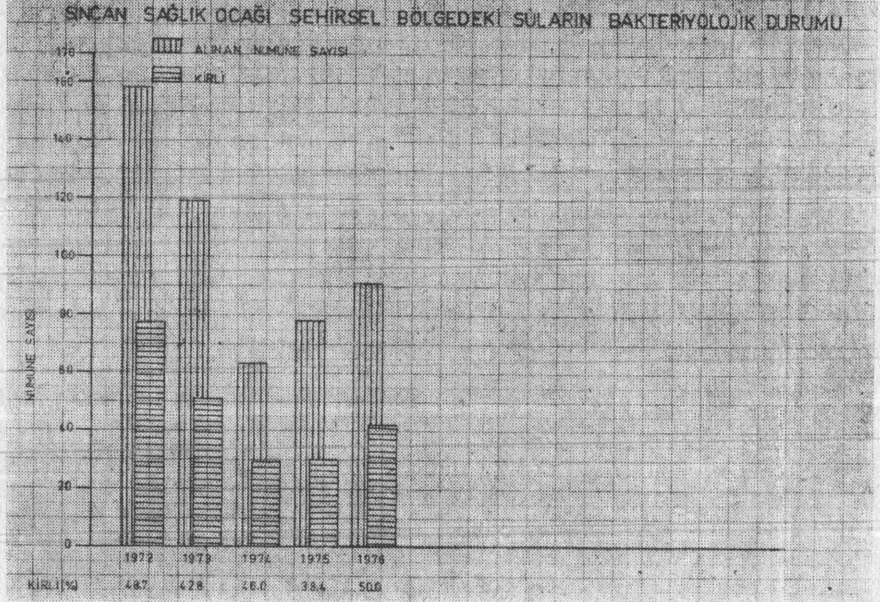
Hemen bütün köy sularının kapitaj korunma alanı, sağlıklı şebeke ve klorlamaya uygun bir depodan yoksun olduğu köy su envanterleri incelendiğinde saptanmaktadır. Grafik 1'den köy sularında kirlilik oranının % 50 dolaylarında olduğu görülmektedir. Yılda 4 kez bakteriyolojik su analizi, yapılmakta ve değişik mevsimlerde değişik çeşmeler kirliliğe bulunmamaktadır. Burada çeşmelerin dökümünü yapmak olanağı bulunsaydı hemen hemen kirlilik saptanmayan köy suyu olmadığı görülecekti. Bu suların yalnızca Eryaman ve Saraycık köylerine su dağıtan depolarda klorlama olanağı vardır ve yaz aylarında sağlık ocağı tarafından klorlama yapılabilmektedir.

Yarı kentse bir yer olan Sincan Merkez'de suların bakteriyolojik analiz sonuçları Grafik 2'de görülmektedir. Buradaki % 50'ye yakın kirlilik yeni su şebekesine bağlı olmayan mahalle aralarındaki çeşmeler ve bazı evlerdeki kuyulardan kaynaklanmaktadır.

GRAFİK:1

GRAFİK 2

TABLO 3 SINCAN ŞEHİR ŞEBEKE SUYU BAKİYE KLOR DURUMU *

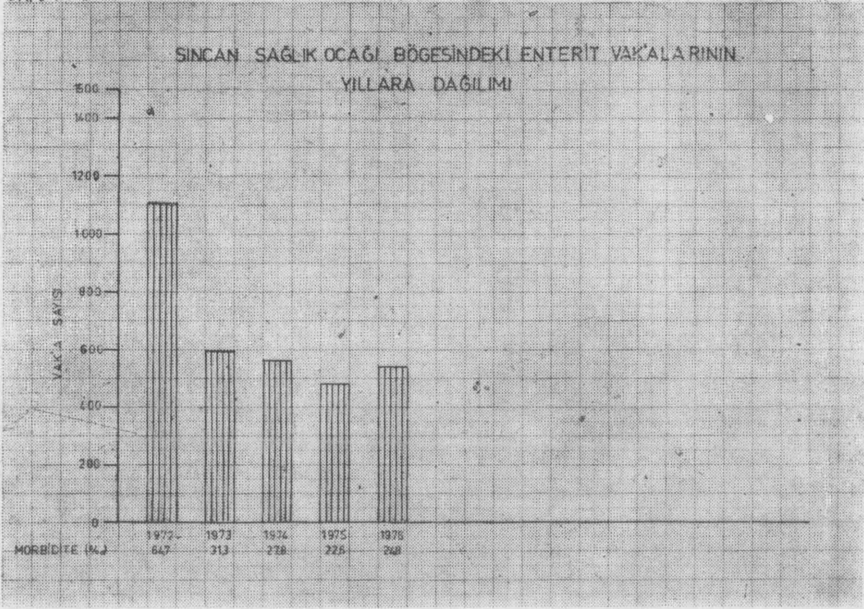
YILLAR	A Y L A R																					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12										
	KLOR	KLOR	KLOR	KLOR	KLOR	KLOR	KLOR	KLOR	KLOR	KLOR	KLOR	KLOR										
	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok				
1972																86	113					
1973	125	129	1	170	81				41	1	132							34	1			
1974	133	25	18	26	25	10	15	25	28	3	7	6										
1975	14	31		75	89	2	85	10	45	5	80	5	80	4	105	5	4	0	5			
1976	85	5	81	4	50	5	10	5							24	8	152	8	126	6	59	8

* Bir ayda hem (var) hem (yok) sütünü boşsa o ay klorlama yapılmamış demektir.

Bunun birlikte yeni şebeke suyunun artırılmasının aynı dozda ve aralıksız yapılmaması yüzünden zaman zaman bu şebekenin suyun-da da kirlilik saptanabilmektedir. Şebeke suyunun klorlanma durumu Tablo 3'de gösterilmiştir.

Bu ilk üç nedene bağlı en önemli sonuçlardan biri de Sincan Sağlık Ocağı Bölgesi'nde enterit morbiditesidir. Tablo 4, Tablo 3'le birlikte incelendiğinde yaz aylarında hiç klorlama yapılmayan 1972 yılında enterit morbiditesinin ne kadar çarpıcı olarak yüksek olduğu saptanır. Aynı durum Grafik 3'de de görülmektedir.

GRAFİK:3

Tablo 4. Sincan Sağlık Ocağı'nda Yıllara Göre Enterit Durumu

Yıllar	Toplam Nüfus	Vaka Sayısı	Morbidite Hızı (% 0)
1972	17067	1105	64,7
1973	19055	596	31,3
1974	20198	563	27,8
1975	20830	479	22,6
1976	21542	534	24,8

4. Çöp ve Gübre Sorunu :

Köylerde 325, Sincan Merkezi'nde 285 gübre biriktirme yerinden sağlığa uygun olan yoktur. Gübre yakıt ve tarla gübresi olarak kullanılmaktadır.

Sincan Merkez'de çöp sorunu da çok önemlidir. Bir kısım evlerin çöp biriktirme yerleri olmakla birlikte hiç biri sağlığa uygun değildir. Çünkü çöpler zamanında alınmamakta, alınma işlemi çöpleri etrafa yayarak yapılmakta, bu iş için kullanılan araçların üstü açık ve etrafa dökülecek şekilde bulunmaktadır.

5. Konut Sorunu :

Yarı kentsel bir durum arzeden Sincan Merkez ile köylerin konut yönünden ilginç bir karşılaştırması Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Sincan Sağlık Ocağı Merkez ve Köylerinde Konutların Bazı Özelliklerine Göre Dağılımı (1976)

YAPI DURUMU

Lokalite	Kerpiç		Ahşap		Kagir		Diğer		Toplam
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Merkez	612	15,4	17	0,4	1459	36,8	946	23,4	3964
Köyler	396	70,0	2	0,4	65	11,5	83	14,7	566
Toplam	1008	22,3	19	0,4	1524	33,6	11029	22,7	4530

ODA SAYISI

	1		2		3		4+		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Merkez	397	10,0	2191	55,3	1163	29,3	213	5,4	3964
Köyler	31	5,5	252	44,5	158	27,9	125	22,1	566
Toplam	428	9,4	2443	53,9	1321	29,2	338	7,5	4530

MUTFAK

BANYO

	Var		Yok		Var		Yok		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Merkez	3122	78,8	842	21,2	2317	58,5	1647	41,5	3964
Köyler	308	54,4	258	45,6	173	30,6	393	69,4	566
Toplam	3430	75,7	1100	24,3	2490	55,0	2040	45,0	4530

Yapı durumu bakımından ahşap ve kerpiç evlerin yüzdeleri toplandığında Sincan Merkezde konutların yaklaşık % 16'sının, köylerde % 70'inin sağlığa uygun olmamasına karşın, oda sayısı bakımından köylerde 4 ve daha fazla odası bulunan evler % 22,1, Sincan Merkez'de ise % 5,4'tür. 1 ve 2 odalı evler köylerde % 50 dolaylarındayken Sincan Merkez'de % 65'i geçmektedir. Sincan Merkez'de ailede ortalama kişi sayısı 5,06, köylerde 5,89'dur. Sincan Merkez'de konutların % 78,8inde mutfak, % 58,5'inde banyo bulunmasına karşın, köylerinde % 54,4 mutfak, % 30,6'sında banyo vardır.

Bütün bunlardan çıkan sonuç Sincan Merkez gibi 18.000 nüfuslu yarı kentsel bir bölgenin konut koşulları açısından köylerden pek farklı olmadığıdır.

6. Besin Sanitasyonu Sorunu :

Besinlerle uğraşanlar arasında denetlenebilen ve denetlenemeyen kesim vardır. Denetlenebilen kesimde Belediye Mezbahanesi, E.B.K. Et ve Tavuk Kombinasi, ekmek üreten fırın ve 2 pideci bulunmaktadır. Bu kesimde üretim ve saklama sağlıklı şartlarda yapılmaktadır. Yalnız Belediye Mezbahanesinden et ve fırınlardan ekmek dağıtımında aksayan yönler vardır.

Denetlenemeyen kesimin başında yukarıda anılan «Ankara Çayı» çevresinde yetiştirilen sebzeler gelmektedir. Bunlar hiçbir denetim ya da arıtıma uğramadan Ankara ve Sincan pazarlarında satılmaktadır.

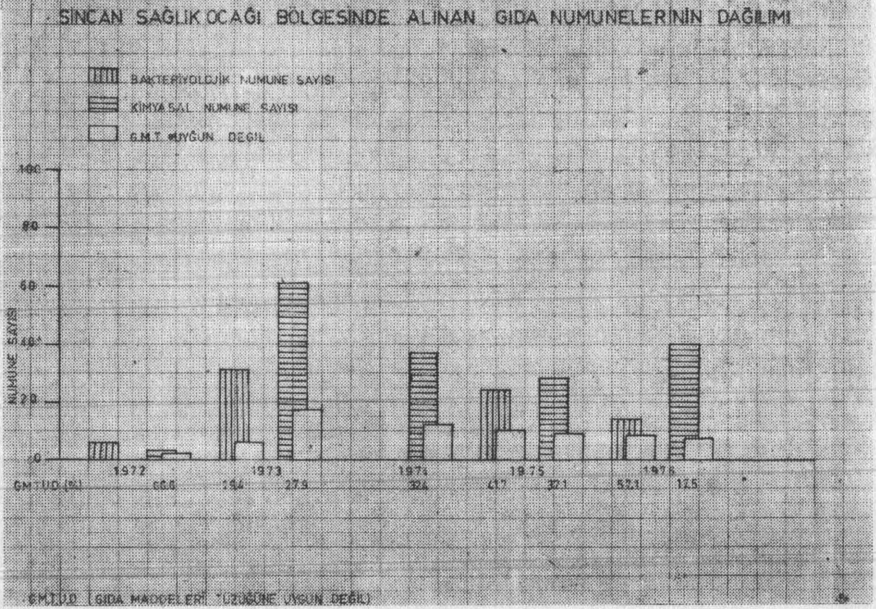
Ayrıca Sincan Merkez'deki 249 ve köylerde 312 süt üreticisi aileden hiçbiri sağlıklı üretim, saklama ve dağıtım yapmamaktadır.

Denetlenebilen kesimden bölgemizde gıda üretimi yapan 13 ve gıda satışı yapan 114 kuruluştan alınan gıda örneklerinin durumu Grafik 4'de verilmektedir. Gıda örneklerinin yaklaşık % 50'sinin Gıda Maddeleri Tüzüğü'ne uygun olmadığı görülmektedir.

7. Gayri Sıhhi Müesseseler Sorunu:

Çevresinde oturanlara bedenen, ruhen ve sosyal bakımdan zarar verebilecek kuruluşların durumu Tablo 6'da verilmiştir.

GRAFİK 4

Tablo 6. Sincan Sağlık Ocağı Bölgesindeki Gayri Sıhhi Müesseselerin Buldukları Yer, Sınıf ve Ruhsat Durumu (1976)

Yerleşim Yeri İçindeki Kuruluş Sayısı Yerleşim Yeri Dışı Kuruluş Sayısı

Sınıfı	Ruhsatlı	Ruhsatsız	Toplam	Top-sats.	Top.	Genel Top.
I	—	1	1	2	5	8
II	14	11	25	32	34	91
III	3	6	9	—	—	9
Toplam	17	18	35	34	39	108

Eldeki bu rakamlar bu alanda da ne denli etkisiz kaldığını göstermektedir.

8. Vektör Sorunu :

Yukarıda anılan çevre koşullarına rağmen vektör nasıl olmaz? Karasinek, sivri sinek, bit v.s. her şey vardır.

SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNDE KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Hiçbir yaptırım gücü olmayan sağlık örgütü temelinde ekonomik, politik, eğitimsel ve başka nedenlerin yattığı bu sorunlar konusunda ancak saptayıcı ve akıl dağıtıcı rol oynayabilmektedir. Sorun saptamada güçlük yoktur.

Akıl dağıtıcı rolümüzün iki hedefi vardır: 1. Halk, 2. Devletin yaptırımcı ve yatırımcı organları.

1. Halka konuyla ilgili olarak yapılan eğitim çabaları şu nedenlerle havanda su döğmekten ileriye gidememektedir:

A. Eğitim herşeyden önce eğitimi kabul edebilecek ölçüde eğitilmiş kişilere yapılabilmektedir.

B. Varolan ekonomik çıkarlarına karşı yapılan eğitim yeni ekonomik çıkar sağlanmadıkça boşunadır.

C. Geçim sıkıntısı insanlara sizin söyleyeceğiniz masaldan farklı bir etki yapmaz.

D. Bir toplumda adalet ve sosyal adalet sağlanmamışsa ve halkın sesi yöneticilerce hiç duyulmuyorsa devletin temsilcisi durumunda olan örgütlerin halkı herhangi bir yolla etkileyebilme olasılığı sıfırdır.

2. Akıl dağıttığımız devlet organları yerel yönetimler, DSI, YSE, İller Bankası ve adliyedir. Ne yazık ki bu örgütlere devamlı görev alanları ile ilgili uyarılar gitmesine rağmen onların kendi oynayabilecekleri rolden haberleri yoktur. Zaten, bu örgütlerin çevre sorunlarından, bu sorunlar karşısında kendilerinin ve diğer örgütlerin yerlerinden de haberli olmadıkları uygulamalarından, işleri formaliteye boğuşlarından bellidir.

ÇÖZÜM :

Bu sorunlar Türkiye'nin herhangi bir köy, kasaba ya da kentinde farklı ya da çözümlenmiş değildir. Çözüm için ilgili kuruluşların (DSI, YSE, İller Bankası, adalet örgütü, yerel yönetimler, Millî Eğitim Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, TRT, basın) çevre sorunlarına ilgi duymalarını sağlamak gerekmektedir.

Ya da yukarıda anılan tüm örgütlerin yaptırım, yatırım, eğitim ve ceza olanaklarının Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın sorumluluğu içine alınması tek alternatif olarak karşımızdadır.

Her iki durumda da çözüm ekonomik kalkınma ile birlikte gerçekleşecektir ve her iki durumda da devletin vatandaşlarını daha üstün bir yaşam düzeyine özendirmeye yönelmesi kaçınılmazdır.